

Hjälpmedel - Ortopedtekniska hjälpmedel - Instruktion. Hälso- och sjukvård Region Gävleborg

Titel: Ortopedtekniska hjälpmedel	Dokumentkategori: Instruktion	Omfattning: Hälso- och sjukvård Region Gävleborg
Dokumentägare: Hälso- och sjukvårdsdirektör	Dokumentansvarig: Samordnare Hjälpmedel	Beslutsinstans: Hälso- och sjukvårdsdirektör
Diarienummer:		Datum för översyn: Se giltigt t.o.m. ovan

Innehåll

1.	Syfte och omfattning	3
2.	Beskrivning	3
2.1.	Definitioner	3
2.1.1.	Egenansvar.....	3
2.1.2.	Ortos	3
2.1.3.	Protes	3
2.1.4.	Ortopediska skor.....	4
2.1.5.	Behandlingsskor	4
2.1.6.	Ortossko	4
2.1.7.	Formgjuten hårdsits	4
2.1.8.	Shapesits	4
2.1.9.	Ståskal	4
2.1.10.	Nyförskrivning	4
2.1.11.	Återförskrivning.....	4
2.1.12.	Anpassning/specialanpassning	4
2.2.	Förskrivning.....	4
2.2.1.	Ordination/rekvisition av ortopedtekniska hjälpmedel enligt blankett.....	5
2.3.	Kostnadsansvar.....	5
2.3.1.	Generellt	5
2.3.2.	Hjälpmedelsförskrivningsavgift	5
2.3.3.	Samråd vid bedömning	5
2.4.	Bedömning av hjälpmedelsbehov	6
2.4.1.	Behandlingshjälpmedel.....	6
2.5.	Produktgrupper med särskilda regler	7
2.5.1.	Proteser	7
2.5.2.	Ortoser.....	7
2.5.3.	Skor	7
2.5.4.	Formgjutna skal och sitsar.....	8
2.5.5.	Värmebehandlingshjälpmedel:	9
2.6.	Uppföljning	9
3.	Kommunikation och implementering	10
4.	Medverkande och granskare	10

1. Syfte och omfattning

Förvaltningsövergripande instruktion för produktområde Hjälpmedel burna på kroppen för att stödja neuromuskuloskeletala eller rörelserelaterade funktioner (ortoser) och ersätta kroppsstrukturer (proteser). Dessa innefattas under ISO-kod 06 (ISO-kod 06 30).

Andra proteser än extremitetsproteser såsom tex peruker innefattas inte i detta dokument utan det behandlas separat i dokument ID 09-889911)

I denna instruktion inbegrips även Hjälpmedel för värmebehandling då dessa kan rekvireras från ortopedteknisk verksamhet. ISO-kod 04 30 03

Instruktionen ska inte brytas ner.

Övergripande rutin ”Hjälpmedel, Hälso- och sjukvård. Region Gävleborg, platina ID 09-63297” är styrande.

2. Beskrivning

2.1. Definitioner

2.1.1. Egenansvar

Produkter som inte kräver hälso- och sjukvårdens bedömning, utprovning/ anpassning och uppföljning, utan efter rådgivning kan provas ut av personen själv, eller med hjälp av annan, är egenansvar. Patienten betalar själv för dessa produkter. Nedan ges några exempel på produkter som är egenansvar.

- Mjuka ortoser såsom tex mjuk halskrage, epiconylitbandage, elastiskt band till fot/knä (typ 8:an), schlatterband, värmande/stödjande knäskydd.
- Fotriktiga skor och sulor/inlägg från tex sporthandel.
- Produkter som endast ska användas i syfte att utöva idrott eller andra fritidsaktiviteter (oavsett barn/vuxen).
- Arbetsskor eller inlägg till arbetsskor (kan eventuellt vara ett arbetsgivaransvar)

2.1.2. Ortos

En ortos är ett kroppsuret hjälpmedel som vanligen används för att mekaniskt påverka rörelseapparaten genom tryck mot kroppsdelarna. Syftet kan exempelvis vara att lindra smärta, underlätta gång eller motverka kontrakturer (felställningar) i leder. Begreppet ortos innefattar en stor grupp hjälpmedel, inklusive korsetter, skoinlägg, knä-, ankel- och handledsortoser

2.1.3. Protes

Proteser är hjälpmedel som appliceras utanpå kroppen och som används för att helt eller delvis ersätta en förlorad eller skadad kroppsdel (extremitet avses i detta dokument).

2.1.4. Ortopediska skor

Skor avsedda att användas för att kompensera strukturella och funktionella missbildningar eller skador på en persons ben, fotled och fot.

2.1.5. Behandlingsskor

Skor som används vid behandling under en begränsad tid. Skorna har plats för förband, inlägg, avlastningar av sår. Skorna har normalt stel sula och gåvagga.

2.1.6. Ortossko

För patienter som använder nedre extremitetsortoser i kombination med skor kan det finnas behov av att använda skor med extra mycket volym för att ortosen ska få plats. Skor kan då förskrivas som ortossko.

2.1.7. Formgjuten hårdsits

Gjutna plastsitsar med polstring tillverkade efter avgjutning eller scanning. Sitsen monteras på regionens utbud av t.ex. rullstol eller arbetsstol.

2.1.8. Shapesits

Hårt plastskal med en kärna av skum, tillverkade efter avgjutning eller scanning.

2.1.9. Ståskal

Gjutna plastskal tillverkade efter avgjutning eller scanning.

2.1.10. Nyförskrivning

innebär att det är första gången patienten får hjälpmedelstypen förskriven (t.ex. formgjuten hårdsits).

2.1.11. Återförskrivning

innebär att patientens behov har förändrats, t.ex. pga. kraftig viktförändring, men grundkriteriet kvarstår och åtgärden kan inte klassas som en anpassning.

2.1.12. Anpassning/specialanpassning

Med anpassning menas att det görs en förändring av hjälpmedlet inom ramen för bruksanvisningen, t.ex. att det omformas genom värme/böckning eller att tillbehör avsedda för produkten används. Om förändringar görs utanför ramen av bruksanvisningen blir produkten en [specialanpassning](#) med annat regelverk.

2.2. Förskrivning

Flera yrkeskategorier kan förskriva ortopedtekniska produkter om de blivit utsedda i enlighet med Ansvar och roller ovan. Läkare, fysioterapeut, arbetsterapeut, diabetessjuksköterska m.fl. kan vara aktuella beroende på vilken produkt som avses.

2.2.1. Ordination/rekvisition av ortopedtekniska hjälpmedel enligt blankett

Vid förskrivning där produkten behöver provas ut av upphandlad leverantör ska [Ordination/rekvisition av ortopedtekniskt hjälpmedel ID 09-617828](#) användas alternativt om det finns möjlighet att skicka informationen digitalt via Cosmic (vid datum för detta dokumentets framtagande är detta ej klart än)

Det är av stor vikt att ordinationen/rekvisitionen fylls i på rätt sätt. För att bidrag skall utgå krävs att diagnos och önskad åtgärd/målsättning är angiven under övriga uppgifter på ordinationsblanketten.

Rekvisitionen gäller 1 år från utfärdandet. Antal uttag specificeras i löptext i dokumentet av förskrivaren.

Service och reparation av redan förskrivna hjälpmedel kan utföras av upphandlad ortopedteknisk verksamhet utan att ny rekvisition behövs även om behovet infaller efter > 1 år. Om det vid en sådan service eller reparation visar sig att ett nytt hjälpmedel är aktuellt krävs ny rekvisition.

2.3. Kostnadsansvar

2.3.1. Generellt

Generellt gäller att kostnadsansvaret för den önskade åtgärden och hjälpmedlet åligger den verksamhet där patienten huvudsakligen vårdas/följs.

Det innebär att patienter inskrivna, med ansvarig läkare inom specialistvården, erhåller ordination av respektive mottagning.

Vid nybesök där det bedöms att patienten skall direkt åter till primärvården, och där det finns behov av ortopedtekniskt hjälpmedel, ska detta rekommenderas i remissvaret och inte ordinerar av specialistvården.

Speciella fall gällande kostnadsansvar finns beskrivet under respektive produktgrupp nedan.

I allmänhet bör ortopedtekniker eller ortopedingenjör, i samråd med patienten/fysioterapeut, bedöma vilken åtgärd patienten har behov av.

2.3.2. Hjälpmedelsförskrivningsavgift

Avgift tas ut för utprovning/anpassning av ortopedtekniska hjälpmedel. Avgift i enlighet med avgiftshandboken. Vid behov av flera besök tas avgiften ut vid varje besök. I de fall som rekvisition gått till upphandlad leverantör läggs avgiften på av dem.

2.3.3. Samråd vid bedömning

Där osäkerhet råder kring val av produkt samt ärenden med beräknande kostnader överstigande vårdenhetschefens attestgräns hanteras dessa frågor via "samrådsgrupp" med förskrivare, ansvarig verksamhetschef (alternativt vårdenhetschef om denne har mandat att ta de ekonomiska besluten), samt ortopedingenjör.

Samrådet ska generera en tydlig plan och ekonomiska kalkyl och beslut om förskrivning ska finnas innan patienten provar produkter.

2.4. Bedömning av hjälpmedelsbehov

Hjälpmedel, som tillhandahålls genom hälso-och sjukvården enligt Hälso- och sjukvårdslagen är en individuellt utprovad och ofta individuellt anpassad produkt/utrustning för den dagliga livsföringen och för vård och behandling, att användas i hemmet, närmiljön eller skolan.

Åtgärden ingår som en del av vård-, habiliterings- eller rehabiliteringsprocessen och skall inte ersätta någon annan insats inom dessa verksamhetsområden.

Ett flertal olika medicinska indikationer/diagnosgrupper kan vara en grund för bedömning av hjälpmedelsbehov såsom tex:

- Diabetes mellitus
- Inflammatoriska led- och systemsjukdomar
- Grava artroser
- Medfödda missbildningar
- Resttillstånd efter frakturer
- Neurologiska sjukdomar
- Centrala och perifera pareser
- Amputationer
- Cancersjukdomar med påverkan på det muskuloskeletala systemet
- Nedsatt hållfasthet i skelettet (osteoporos)

2.4.1. Behandlingshjälpmedel

Behandlingshjälpmedel är till exempel ortoser som ordineras under en begränsad tid, men även hjälpmedel som används för att exempelvis fördröja en operation. Till gruppen räknas också behandlingsskor (ej egenavgift, till skillnad från ortopediska skor) vid diabetes/kärlsjuka eller andra typer av ortoser i samband med trauma/operationer eller annan behandling för att säkerställa ett gott medicinskt resultat.

För exempel se nedan (inte fullständig lista):

- Korsbandsopererade
- Meniskopererade som har rörelserestriktion
- Humerusfrakturer
- Axelledsluxationer
- Medfödda höftledsluxationer hos barn
- Svårare fotledsdistorsioner
- Hand/ handledsfrakturer
- Hälseneskador

- Benlängdsskillnad efter höftplastikoperation

2.5. Produktgrupper med särskilda regler

2.5.1. Protoser

2.5.1.1. MPK (mikroprocessorstyrda knäprotoser)

Förskrivs i samverkan mellan ortopedkliniken, gåskolan och ortopedteknisk verksamhet

2.5.2. Ortoser

2.5.2.1. Prefabricerade Hand/handleds/finger – ortoser

Ortos för vuxen förväntas hålla 1 år, sen kan ny förskrivning göras om fortsatta behov finns. Vid förändrade behov, såsom behov av annan storlek, modell kan förskrivning ske tidigare. För barn kan tätare förskrivning krävas pga högre slitage. Vid förskrivning till barn och ungdomar med flera boenden kan det finnas behov att dubbelförskriva för att få till god följsamhet.

2.5.2.2. Cervikothorakala ortoser

Mjuka nackkragar kan endast förskrivas om de behöver anpassas eller om storlek ej finns tillgänglig i allmänna handeln.

2.5.2.3. Dorsalskenor/Dictusband

Gångbedömning av Fysioterapeut krävs för dessa produkter.

2.5.2.4. Spinala ortoser (korsetter)

För vuxen gäller att nyförskrivning och kostnadsansvar ligger på VO ortopedi. Återförskrivning samt justeringar och anpassningar bekostas av primärvård. För barn gäller att vid nyförskrivning, anpassningar och återförskrivning av behandlande korsetter ligger kostnadsansvar på VO ortopedi.

Icke behandlande korsetter bekostas av BUH eller BUS

2.5.3. Skor

2.5.3.1. Anpassning av egenköpta skor

I de fall problemen kan lösas genom anpassning av skor som finns att köpa i handeln ersätter Region Gävleborg anpassningen (kan exv. gälla byte till kardborreknäppning)

- Anpassningen måste utföras av ortopedteknisk verkstad
- Skor i allmänna handeln ska alltid ha undersökts och uteslutits innan rekvisition för anpassningen skrivs.

2.5.3.2. Ortopediska skor, inkl. vinterskor och sandaler

Kan förskrivas:

- När skon alltid används i kombination med ortos
- När patienten inte använder ortoser men skons stabilitet och uppbyggnad har en avgörande betydelse för förmågan att gå.
- Vid kraftiga felställningar och/eller missbildningar som ej gör det möjligt att använda skor som finns på öppna marknaden.
- En patient kan som mest ordinerar skor som täcker ett årsbehov. Skorna byts ut när dessa är utslitna alternativt vid behov av nya skor, om patienten exempelvis genomgår en operation som förändrar fotens utseende/funktion eller vid storleksförändringar relaterade till tillväxt.
- Patienten betalar egenavgift i enlighet med [avgiftshandboken](#).

2.5.3.3. Ortoskor

Vid förskrivning av specialanpassad AFO (Ankel-fot ortos) eller KAFO (knä-ankel-fotortos) som ska användas dagtid kan upphandlad leverantör av ortopedtekniska hjälpmedel vid bedömt behov komplettera beställningen med ortoskor, utan att begära ny remiss.

2.5.3.4. Skor vid onormal förslitning

För patienter med funktionshinder som medför onormal förslitning. Patienten betalar egenavgift i enlighet med avgiftshandboken för 4 par/år. Vid behov av fler par betalas ingen avgift

2.5.3.5. Skor vid olikstora fötter

Till barn – minst en storleks skillnad (7 mm)

Max 4 par per år. Egenavgift enligt avgiftshandboken

Till vuxen endast när ortopedingenjör krävs, annars egenansvar. Max 2 par per år. Egenavgift enligt avgiftshandboken.

2.5.3.6. Sko/klackförhöjning vid benlängdsskillnad

Till barn – ingen höjdgräns

Förstagångsförskrivning max 5 par skor/år. Därefter 2–3 par skor/år

Till vuxen vid benlängdsskillnad $\geq 1,5$ cm. 2 par skor/år.

2.5.3.7. Ortopediska inlägg

Egenansvar gäller för lågprioriterade tillstånd som hallux valgus, pes planovalgus.

Om inlägg förskrivs betalar regionen endast för ett par åt gången/år. Kostnaden för ytterligare inlägg får patienten betala själv.

Till barn kan två par inlägg/år förskrivas.

2.5.4. Formgjutna skal och sitsar

2.5.4.1. Formgjutna hårdsisar

För vuxen. Justeringar och anpassningar liksom underrede/ chassi bekostas av primärvård.

För barn gäller att nyförskrivning och kostnadsansvar ligger på BUH. Även underrede bekostas av BUH eller BUS

2.5.4.2. Shapesitsar

För vuxen. Justeringar och anpassningar liksom underrede/ chassi bekostas av primärvård.

För barn gäller att nyförskrivning och kostnadsansvar ligger på BUH. Även underrede samt återförskrivningar bekostas av BUH eller BUS

2.5.4.3. Ståskal

För vuxen ligger kostnadsansvar på primärvården. För eventuella ståstöd eller andra hjälpmedel som behövs för att hantera ståskalet ligger kostnadsansvaret på Primärvården.

För barn ligger kostnadsansvar på BUH eller BUS

2.5.5. Värmebehandlingshjälpmedel:

2.5.5.1. Värmesulor, värmestrumpor, värmehandskar

I de fall där egenvårdsprodukter inte är tillräckliga eller inte finns tillgängliga i storlek i öppna handeln kan värmehjälpmedel förskrivas för att förebygga sårbildning och smärta. Den avsedda effekten är att generera tilläggsvärme som skall ersätta kroppens nedsatta förmåga att själv generera värme, ofta som följd av skador eller annan sjukdom som hindrar den normala blodcirkulationen.

Olika orsaker till nedsatt förmåga kan vara:

- Raynauds sjukdom, Systemisk Skleros, vibrationsskador, nervskador eller trauman med krosskador eller amputationer som följd.

Även för barn och ungdomar är indikation för förskrivning av värmebehandlingshjälpmedel smärta och sårbildning/risk för sårbildning till följd av nedsatt blodcirkulation. Förskrivning sker på medicinska grunder och görs därför av barnneurolog alternativt barnläkare på BUH.

Förskrivning enbart för möjliggörande av fritidsaktiviteter utomhus vintertid görs inte.

För vuxen och barn ligger kostnadsansvaret på förskrivande enhet inom specialistvården.

2.6. Uppföljning

Uppföljning sker i enlighet med förskrivningsprocessen (2 kap. 3§ HSLF-FS 2021:52)

3. Kommunikation och implementering

Dokumentet publiceras på samverkanswebben och är sökbart i Platina. Extra uppföljare ansvarar för att sprida dokumentet i sina respektive verksamheter. HVK kommunicerar ut dokumentet till privata vårdgivare med vårdavtal

4. Medverkande och granskare

Dokumentet reviderat 2025/2026 av samordnare/sakkunnig Magnus Dahl tillsammans med arbetsgrupp från fysioterapi specialistvård, arbetsterapi specialistvård, barn- och ungdomshabiliteringen samt primärvård. Otto Bock Care har getts möjlighet att inkomma med synpunkter.

Korrigeringar markerade med streck till vänster om korrigerat stycke/text.

Dokumentet faktagranskat innan fastställande av, Anette Lund VC ortopedkliniken, Eva Ahlmén Åström, kvalitetssamordnare ortopedkliniken samt medicinskt granskat av Per Melander medicinsk rådgivare på Hälsovalskontoret.